

Din Eğitiminde Vaka Çalışmalarıyla Öz Yeterlilik Becerilerinin Geliştirilmesi: Meslek Lisesi Örneği

Beratiye KARACA | orcid.org/0009-0002-8219-6029 | beratiyekaraca@outlook.com

Yüksek Lisans Öğrencisi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Felsefe ve Din Bilimleri, Din Eğitimi Anabilim Dalı, Bolu, Türkiye

Murat TARHAN | orcid.org/0000-0001-8262-8130 | murattarhan@ibu.edu.tr

Doç. Dr., Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Felsefe ve Din Bilimleri, Din Eğitimi Anabilim Dalı, Bolu, Türkiye

Seyyid SANCAK | orcid.org/0000-0003-0206-0237 | seyyidsancak@ibu.edu.tr

Doç. Dr., Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Felsefe ve Din Bilimleri, Din Eğitimi Anabilim Dalı, Bolu, Türkiye

ROR ID: <https://ror.org/01x1kqx83>

Öz

Öz yeterlilik, bireyin yapabilme becerisi ve kendinde olan yeteneklerine olan güveni temsil eder. Burada sözü edilen durum, bireyin yapabilmesi ya da yapamaması sorunundan uzaklaşarak yapabileceği konusundaki inancına yaklaşabilmesidir. Bu çalışmada, meslek liselerinde öğrencilerin öz yeterliliklerini arttırmak amacı ile din eğitimine odaklanılmış ve vaka çalışmalarıyla bu sürecin etkileri incelenmiştir. Bu sayede, öğrencilerin kendilerine olan inançlarını güçlendirerek hayatlarında daha pozitif bir değişim yaratabilecekleri düşünülmektedir. Meslek lisesi öğrencileri üzerindeki genel düşüncenin olumsuzluğu ve imkânların sınırsız olduğu günümüzde bireylerin hayatı anlamlandırılmalarındaki zorluk ve depresyon durumları göz önünde bulundurularak bu araştırma din eğitimi sürecinde vaka çalışmalarının kullanılması, özellikle de bu sürecin meslek liselerinde öz yeterlilik becerilerinin gerçekleştirilmesi açısından önemli görülmektedir. Alan yazın incelendiğinde özellikle din eğitimi sürecinde öz yeterlilik konusu ile ilgili yapılan araştırmaların sayısının az olması çalışmanın önemini arttırmaktadır. Bu çalışmada DKAB dersi süresi içerisinde meslek lisesi örneğinde öz yeterlilik becerilerinin vaka örneklerini içeren etkinliklerle geliştirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, vaka örneklerini içeren etkinlikler tasarlanmakta ve ders esnasında öğrencilere bire bir uygulanmaktadır. Buradan hareketle araştırmada nitel araştırma yöntemleri tercih edilmiş, veriler, doküman inceleme formu ve etkinliklerle elde edilmeye çalışılmıştır. Bu çalışma, meslek lisesi öğrencilerinin gelecekteki başarıları için önemli bir katkıda bulunmayı hedeflemektedir. Verilerin analiz edilmesinde betimsel analiz ve içerik analizi teknikleri kullanılmıştır. Çalışmada bulgular araştırmanın alt amaçları doğrultusunda şekillendirilmiş ve elde edilen bulgular araştırma sürecinde sunulmuştur. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular değerlendirildiğinde bireylerin geçmiş yaşantılarının ürünü olan vakaların öz yeterlilik kavramının öğrencilere

öğretilmesinde etkili bir yöntem olduğu sonucuna ulaşmak mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Eğitim, , Öz Yeterlilik, Program, Beceri.

Atıf Bilgisi

Karaca, Beratiye. Tarhan, Murat. Sancak, Seyyid. “Din Eğitiminde Vaka Çalışmalarıyla Öz Yeterlilik Becerilerinin Geliştirilmesi: Meslek Lisesi Örneği”. *Kocaeli İlahiyat Dergisi* 9/1 (Haziran 2025), 34-55.

Geliş Tarihi	21.02.2025
Kabul Tarihi	02.05.2025
Yayın Tarihi	26.06.2025
Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme
Etik Beyan	Bu çalışmaya ilişkin olarak Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kurulu'na yapılan başvuru (Protokol No: 2023/429), 12.10.2023 tarihli ve 2023/08 sayılı kurul toplantısında değerlendirilmiş ve etik açıdan uygun bulunmuştur.
Etik Bildirim	kider@kocaeli.edu.tr
Benzerlik Taraması	Yapıldı – Turnitin
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
Telif Hakkı & Lisans	Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır. Bu dergide yer alan yazılarda ifade edilen görüş ve değerlendirmeler, yazarlarının kişisel fikirlerini yansıtır; derginin kurumsal görüşü olarak kabul edilemez. Makale içeriklerinin bilimsel ve hukuki sorumluluğu tümüyle yazarlara aittir; dergi editörleri ve yayın kurulu bu konuda herhangi bir sorumluluk üstlenmez.
Yayıncı	Kocaeli Üniversitesi.

Developing Self-Sufficiency Skills with Case Studies in Religious Education: The Example of a Vocational High School

Beratiye KARACA | orcid.org/0009-0002-8219-6029 | beratiyekaraca@outlook.com
Yüksek Lisans Öğrencisi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Felsefe ve Din Bilimleri, Din Eğitimi
Anabilim Dalı, Bolu, Türkiye

Murat TARHAN | orcid.org/0000-0001-8262-8130 | murattarhan@ibu.edu.tr
Doç. Dr., Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Felsefe ve Din Bilimleri, Din Eğitimi Anabilim Dalı,
Bolu, Türkiye

Seyyid SANCAK | orcid.org/0000-0003-0206-0237 | seyyidsancak@ibu.edu.tr
Doç. Dr., Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Felsefe ve Din Bilimleri, Din Eğitimi Anabilim Dalı,
Bolu, Türkiye
ROR ID: <https://ror.org/01x1kqx83>

Abstract

Self-efficacy represents the individual's ability to do and confidence in their own abilities. The situation mentioned here is the individual's ability to move away from the problem of whether they can do it or not and approach their belief that they can do it. In this study, religious education was focused on in order to increase the self-efficacy of students in vocational high schools and the effects of this process were examined with case studies. In this way, it is thought that students can create a more positive change in their lives by strengthening their belief in themselves. Considering the general negativity of vocational high school students and the difficulty and depression in individuals' meaning of life in today's world where opportunities are unlimited, this research is considered important in terms of using case studies in the process of religious education, especially in terms of realizing self-efficacy skills in vocational high schools. When the literature is examined, the fact that the number of studies conducted on the subject of self-efficacy in the process of religious education is low increases the importance of the study. In this study, it is aimed to develop self-efficacy skills in a vocational high school example with activities containing case examples during the DKAB course. For this purpose, activities containing case examples are designed and applied to students one-on-one during the course. From this point of view, qualitative research methods were preferred in the research, and data were tried to be obtained with document review form and activities. This study aims to make a significant contribution to the future success of vocational high school students. Descriptive analysis and content analysis techniques were used in the analysis of the data. The findings in the study were shaped in line with the sub-objectives of the research and the findings obtained were presented during the research process. When the findings obtained as a result of the research are evaluated, it is possible to reach the conclusion that the cases that are the product of

individuals' past experiences are an effective method in teaching the concept of self-sufficiency to students.

Keywords: Religious Education, Education, Self-Efficacy, Program, Skill.

Citation

Karaca, Beratiye. Tarhan, Murat. Sancak, Seyyid. “Developing Self-Sufficiency Skills with Case Studies in Religious Education: The Example of a Vocational High School”. *Kocaeli Theology Journal* 9/1 (June 2025), 34-55.

Date of Submission	21.02.2025
Date of Acceptance	02.05.2025
Date of Publication	26.06.2025
Peer-Review	Double anonymized - Two External
Ethical Statement	The ethics application for this study (Protocol No: 2023/429) was reviewed and approved as ethically appropriate by the Ethics Committee for Human Research in Social Sciences at Bolu Abant İzzet Baysal University during its meeting dated 12.10.2023 (Meeting No: 2023/08).
Plagiarism Checks	Yes – Turnitin
Conflicts of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.
Complaints	kider@kocaeli.edu.tr
Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.
Copyright & License	Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0 . The views and opinions expressed in the articles published in this journal are solely those of the authors and do not reflect the official position of the journal. The authors bear full scientific and legal responsibility for the content of their articles; the editors and the editorial board assume no responsibility in this regard
Publisher	Kocaeli University.

Giriş

“Dinin tanımı”, akılcı-insan bilimi şeklinde ‘bireyin tanrı ile irtibatı’, ‘bireyin arama eylemini gerçekleştirdiği yer’ ve ‘yaratılanın tereddütsüz varlığına inanılan öz varlığa yönelimi ve tanrı vasıtası ile kuşatılışı şeklinde açıklamalarla ifade edilir.¹ Bu bağlamda, din eğitimi sürecinin bireyin içsel arayışına ve öz varlıkla ilişkisine katkı sağlaması, eğitim süreciyle bireyin davranışsal değişiminde istenilen yönde ilerleme kaydetmesine olanak tanıyabilir. Eğitim ise bireyin davranışında kendi yaşantıları vasıtasıyla kasıtlı olarak istendik davranış değiştirme denemeleri süreci olarak tanımlanır.² Bu iki tanımı sentezlersek din kavramını ön plana çıkararak din eğitiminin insanın kutsal ile ilgili davranışlarının geliştirme sürecidir denilebilir.³ İnsanın doğumundan itibaren var olan ve zamanla gelişen dini yetenekleri ve eğilimleri, kişinin öncelikle yaratıcıyı ve Kur'an-ı Kerim'i benimsemesiyle başlar ve bu benimsenme süreci, Kur'an-ı Kerim'in mesajları doğrultusunda bir yaşam sürerek dini gelişimin en önemli sonucudur.⁴ Şeklinde açıklanan tanımlaması daha açık bir ifadeyle yapmıştır.

Günümüzde, ortaöğretim düzeyindeki Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinin, modern eğitim bilimlerinin temel prensipleri ve içerikleriyle yeterince bütünleştirilememiş olması önemli bir sorun teşkil etmektedir. Bu durum, söz konusu derslerin pedagojik yaklaşımlarla uyumlu hale getirilmesi ve bu alanda bir farkındalık oluşturulması gerekliliğini açıkça ortaya koymaktadır. Öyle ki geçmiş dönemlerdeki DKAB programlarının özellikle liselere yönelik müfredatlarda yaşa ait özelliklerin, toplum ihtiyaçlarına yönelik beklentilerin, öğrencilerin hayatına dokunacak becerilerin, din algıları ile ilgili problemlere yönelik çözüm olanaklarının geliştirilmesine imkân tanımadığı dile getirilmiştir.⁵ Bu bağlamda özellikle 2004-2005 yıllarından itibaren hazırlanan programların yapılandırmacı yaklaşım çerçevesi eğitim-öğretimde önemli bir surecide beraberinde getirmiştir. Özellikle 2018 yılında hazırlanan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (DKAP) amaçlarında yer alan,

“Bilim ve teknolojide yaşanan hızlı değişim, bireyin ve toplumun değişen ihtiyaçları, öğrenme öğretme teori ve yaklaşımlarındaki yenilik ve gelişmeler bireylerden beklenen rolleri de doğrudan etkilemiştir. Bu değişim bilgiyi üreten, hayatta işlevsel olarak kullanabilen, problem çözebilen, eleştirel düşünen, girişimci, kararlı, iletişim becerilerine sahip, empati yapabilen, topluma ve kültüre katkı sağlayan vb. niteliklerdeki bir bireyi tanımlamaktadır. Bu nitelik dokusuna sahip bireylerin yetişmesine hizmet edecek öğretim

¹ Cemal Tosun, *Din Eğitimi Bilimine Giriş* (Ankara: Pegem Yayıncılık, 2017), 75.

² Selehattin Ertürk, *Eğitimde Program Geliştirme* (Ankara: Meteksan, 1993), 54.

³ Tosun, *Din Eğitimi Bilimine Giriş*, 82.

⁴ Kerim Yavuz, *Günümüzde Din Eğitimi* (Adana: Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1988), 97.

⁵ Mehmet Zeki Aydın, “İlköğretimin İkinci Kademesi Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Programındaki Ahlaki Amaç ve Konuların Program Geliştirme Açısından İncelenmesi” (Yayınlanmamış araştırma, MEB EARGED, 1998).

programları salt bilgi aktaran bir yapıdan ziyade bireysel farklılıkları dikkate alan, değer ve beceri kazandırma hedefli, sade ve anlaşılır bir yapıda hazırlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda bir taraftan farklı konu ve sınıf düzeylerinde sarmal bir yaklaşımla tekrar eden kazanımlara ve açıklamalara, diğer taraftan bütünsel ve bir kerede kazandırılması hedeflenen öğrenme çıktılarına yer verilmiştir”

ifadesi din eğitimi sürecinin beceri odaklı geçirdiği başkalaşımın en önemli yönergesinden birisidir.⁶ Güncel olarak değerlendirilecek son on beş sene için geçerli din öğretimi programları alanına ait çalışmalar incelendiğinde yapılandırmacılık yaklaşımlı çalışmalar ön plana çıkmaktadır. Bahsedilen araştırmaların hepsinde ortak olan ise; yapılandırmacılık kavramına anlam yüklenmesi, din öğretimi sürecindeki karşılığı, öğretim programlarının sonuçlarına etkisi ve temel kaidelerine ışık tutulması gibi konular üzerinde durulmuştur.⁷

Öz yeterlilik kavramına alan yazında birçok kişi tarafından değinilmiştir. Bandura öz yeterlilik terimini kişinin ileride başına gelebilecek olaylara hâkimiyet kurarak bunları yönetebilmek ve planlanan hedefe ulaşmak amacı ile kendindeki kabiliyete olan güvenden kaynaklandığını açıklar ve aynı zamanda öz yeterlilik, bireyin faaliyet seçimini, hedefe ulaşmadaki çaba gösterme derecesini, bu istek ve çabasındaki sürekliliğini etkileyen önemli bir faktör olduğunu anlatır. Karşılaştığımız bu durum öz yeterliliğin bireyin sadece tutum ve davranışlarından kaynaklı olmadığını bireyin düşünce süreçlerini de etkilediğini bizlere göstermektedir Bandura bir makalesinde öz yeterliliğin kognitif, duygusal ve kontrol süreçlerinden oluştuğunu açıklar. Yine öz yeterlilik algısının kişinin bire bir tecrübe ettiği hayatın, dolaylı tecrübeler, sözlü olarak ikna etmek ve psikolojik durumlardan yararlandığını ifade etmektedir. Bu sebeple de kişinin öz yeterlilik düşüncesi önceden yaşadığı iyi ve kötü durumlardan, duygu ve algılardan esinlenmektedir. Öz yeterlilik ile bilgi anlamında başarı sağlamak arasında sıkı bir ilişki olduğuna ve bu kavramın öğrenmede olumlu bir etki bıraktığına yönelik bulgulara rastlanmıştır. Konu ile ilgili yapılan araştırmalar bu görüşü doğrulamaktadır.⁸ Schunk ise öz yeterliliği ne yaptığı ya da yapabileceği hususundan ziyade bu konuda bireyin kendine olan inancı olarak anlatmıştır.⁹ Coleman ve Karraker, öz yeterliliği bir işin üstesinden gelineceğine dair bireyin kendi kapasitesine duyduğu inanç şeklinde tanımlamada bulunmuşlardır.¹⁰ Sonuçta öz yeterlilik duygusunun yaşama tutunup sıkıntılar ile mücadele etme konusunda kişinin yaklaşım ve davranışlarını ciddi anlamda yönlendirdiğini ifade edebiliriz. Güven duygusunun temelini

⁶ MEB, *Din Öğretimi Genel Müdürlüğü: Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı* (Ankara, 2018), 1.

⁷ Tuğrul Yürük ve Kubatalı Topchubayev, “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programlarının İncelenmesi,” *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 22/1 (Haziran 2022): 415–436.

⁸ Albert Bandura, “Self-Efficacy: Toward a Unifying Theory of Behavioral Change,” *Psychological Review* 84/2 (1977): 191–193.

⁹ Dale H. Schunk, “Self-Efficacy for Reading and Writing: Influence of Modeling, Goal Setting, and Self-Evaluation,” *Reading & Writing Quarterly* 9/2 (2003): 159–172.

¹⁰ P. K. Coleman ve K. H. Karraker, “Self-Efficacy and Parenting Quality: Findings and Future Applications,” *Developmental Review* 18/1 (1998): 47–85.

oluşturan din bireye bir yeni bir görüş, olaylara farklı bir bakış açısı, hayat ve ölüm gibi konularda bilimin ve teknolojik gelişmelerin gerçekleştiremediği bir perspektif kazandırır. Bu nedenle inançlı insan, inançsızların sık sık düştüğü umutsuzluğa düşmekten kurtulur. Allah'a tüm kalbi ile şüphesiz inanan bireyin bu inanma gücünün büyüklüğü sebebi ile kendisine olan öz güveni ve hayattaki zorluklarla mücadele gücü devreye girer ve kişi karşısına çıkan sorunlar ile başa çıkma yetisini kendisinde bulabilir. Sonuç olarak dini inancı sebebi ile kuvvetli bir ruh haline, karaktere ve çalışma azmine sahip olan ve kaliteli bir kişilik yapısına sahip olan birey hayatın zorlukları çerçevesinde hemen pes edip vazgeçmeden, sarsılmadan ve umutsuzluğa düşmeden mücadele edebilir.¹¹

Öğrencilerin dil öğrenme becerisi kavrama ve kullanımları anlamaları hususunda din öğretiminde başarı kazanmaları açısından çok önemlidir. Din eğitiminde de okuduğunu anlayabilme yetisi önemli davranışların başında gelir. Bu sadece Türkçe öğrenim bilgisi ile ilgili yeterliliklerle sınırlandırılmaz. Okuduğunu metni anlayabilme ve anladıkları üzerinde düşünme, düşüncelerini ise düzenli bir sistem ile açıklama, olan olayların ve durumların sebeplerini inceleme ve bu olaylardan belli bir yargıya bağlama din öğretiminin hedeflediği temel gereksinimler arasında yer almaktadır. Din öğretiminde okuduğunu anlamayan öğrencinin örnek dini metinler (hikayeler, vakalar vs.), hadis ya da Kur'an-ı Kerim meallerini uygulamaya geçirmesi ve bunlardan bir çıkarımda bulunması zorlaşacaktır. Bu nedenle öğrencinin hazır bulunuşluğu, bireysel yeterliliği önemlidir. Diğer taraftan din eğitimi sürecine en az bireysel yeterlilikler kadar içeriklerin öğrenci seviyesine uygun olması da önemli bir faktördür. Çünkü öğrenciler içeriklerdeki kavram, metin, hadis, ayetler vasıtasıyla akıl yürütecekler ve bir çıkarımda bulunacaklardır. Öğrencinin gördüğü bilgiyi tahlil etmesi, kendi kademeleri ile örtüşen anlamlar çıkarması, öz-değerlendirme yapabilmesi, örnek olay ve yaşam ile ilişki kurabilmesi için bilişsel giriş yöntemlerini aktif şekilde tecrübe etmesi gereklidir. Öğrenciler daha önce öğrendikleri ve tecrübe ettikleri kadar bilişsel giriş davranışlarını edinebilirler. Öğrencilerin okuduklarını anlamaları bir dil öğretimi kadar önemli olmasa da öz yeterliliklerinin gelişimi açısından katkısı önemlidir.¹² Bu nedenle öz yeterlilik becerilerinin geliştirilmesinde vaka çalışmalarının kullanılması ve bu çalışmaların hedef içeriklere uygun olması önem arz etmektedir. Jean Piaget'nin Bilişsel Gelişim Teorisi, Öğrencilerin aktif olarak dünyayı anlamlandırma ve bilgiyi içselleştirme süreçlerini vurgular. Vaka temelli öğrenme, öğrencilere bu aktif keşif ve anlamlandırma için zengin bağlamlar sunar¹³. John Dewey'nin Deneyimsel Öğrenme Teorisi, Öğrenmenin en iyi "yaparak yaşayarak" gerçekleştiğini ifade eder. Vakalar, öğrencilere gerçek dünya deneyimlerine benzer bağlamlar sunarak aktif

¹¹ Nurten Kimter, "Dini İnanç, İbadet ve Duanın Umutsuzlukla İlişkisi Üzerine," *Gençlik, Din ve Değerler Psikolojisi* içinde, ed. Hayati Hökelekli (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2002), 84.

¹² Özcan Demirel ve Cevdet Epçayan, "Okuduğunu Anlama Stratejilerinin Bilişsel ve Duyuşsal Öğrenme Ürünlerine Etkisi," *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi* 2/1 (2012): 71-100.

¹³ Jean Piaget, *Genetic Epistemology* (New York: W. W. Norton & Co., 1970), 37.

katılımı sağlar.¹⁴ Araştırma din eğitimi sürecinde alan yazında öz yeterlilik becerinin geliştirilmesi ve özellikle vakaların bu anlamda araç olarak kullanılması bakımından önemli görülmektedir. Alan yazında özellikle din eğitimi sürecinde konu ile ilgili yapılan araştırmaların sayısının az olması çalışmanın önemini arttırmaktadır. Bu çalışmada DKAB'tan hareketle meslek lisesinde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi'nde öz yeterlilik becerilerinin vaka örnekleri ile gerçekleştirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

Meslek lisesi öğrencilerinin din eğitimi sürecinde;

1. Öz yeterliliklere yönelik bilgi seviyeleri nedir?
2. Öz yeterliliğe yönelik önem algıları ne seviyededir?
3. Vaka çalışmaları öz yeterlilik becerilerinin geliştirilmesinde nasıl kullanılabilir?

Yöntem

Çalışma sürecinde nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Ayrıca verilerin toplanmasında doküman inceleme formundan yararlanılmış ve veriler etkinliklerle elde edilmeye çalışılmıştır. Etkinlik temelli öğrenme, öğrencilerin pasif bir şekilde derse dinlemek yerine derse aktif bir şekilde katılım sağladığı bir öğrenme sistemidir.¹⁵ Bu çalışmada verilerin analiz edilmesinde betimsel analiz ve içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Bu süreçte öğrencilere öğretilmesi amaçlanan bilgi, beceri ve değerler daha büyük katkı sağlayacak biçimde öğrencilere sunulabilir. Bu araştırma türü betimsel analiz şeklinde açıklanır.¹⁶ Doğrudan ölçmenin imkân tanımadığı çalışmalarda araştırmacının alanına yönelik elde ettiği bilgi ve belgeleri sistemli bir şekilde düzenleyerek aktarmasına imkân veren içerik analizi yönteminden de yararlanılmıştır.¹⁷ Araştırmada ulaşılan bulgular çalışmanın alt amaçları doğrultusunda ifade edilmiş ve elde edilen bulgular araştırma sürecinde tanıtılmıştır. Bu bağlam da Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi ortaöğretim programına ait öz yeterlilik becerisinin kazandırılması amacıyla doküman incelemesi yapılmıştır.

Çalışma Gurubu

Araştırmanın çalışma gurubunu 2023-2024 eğitim-öğretim yılında Bolu ilinde yer alan Bolu Mimar İzzet Baysal Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi 10. Sınıf öğrencileri

¹⁴ John Dewey, *Experience and Education* (United States: Kappa Delta Pi, 1938), 75.

¹⁵ Şule Kavak, *STEM Eğitime Dayalı Etkinliklerin Okul Öncesi Çocukların Temel Bilimsel Süreç Becerilerine Etkisi* (Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Bölümü, Yayınlanmamış doktora tezi, 2020).

¹⁶ Ali Yıldırım ve Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2013).

¹⁷ Ezel Tavşancıl ve Esra Aslan, *Sözel, Yazılı ve Diğer Materyaller İçin İçerik Analizi ve Uygulama Örnekleri* (İstanbul: Epsilon Yayınevi, 2001), 54.

oluşturmaktadır. 25 kişiden oluşan sınıfın öğrenci kodlaması “Ö1, Ö2, Ö3...” şeklinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma kesitine ait öğrenci bilgileri Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Araştırma grubunda bulunan öğrenci bilgileri.

Öğrenci	İlgili Açıklama
Ö1	Annesi ile babası birlikte yaşıyor. Baba mesleği esnaf, anne mesleği ev hanımı. Öğrenci agresif, hayat küskün ve arkadaşları tarafından dışlanan aynı zamanda başarılı bir öğrencidir.
Ö2	Annesi ile babası birlikte yaşıyor. Baba mesleği işçi, anne ev hanımı. Sessiz, içine kapanık aynı zamanda ders başarısı çok düşük bir öğrencidir.
Ö3	Annesi ile babası ayrı ve babası ile yaşıyor. Baba işçi anne hakkında bilgi yok. Öğrencinin algı problemi var.
Ö5	Annesi ile babası birlikte yaşıyor. Baba serbest meslek, anne emekli. Ailesine evlatlık verilmiş. Kendini ifade edebilen ve istediği zaman başarılı olabilen bir öğrencidir
Ö6	Annesi ile babası birlikte yaşıyor. Annesi ve babası işçidir. Ders başarısı iyi ve öğretmenler tarafından sevilen bir öğrencidir
Ö7	Annesi ile babası birlikte yaşıyor. Anne ve baba esnaftır. Saygılı, terbiyeli fakat ders başarısı düşük bir öğrencidir
Ö8	Annesi ile babası birlikte yaşıyor. Anne otelde görevli, baba ise çiftçidir. Öğrencinin kendisi boş zamanlarda çalışır fakat ders başarısı çok düşük bir öğrencidir.
Ö9	Annesi ile babası birlikte yaşıyor. Anne ve baba işçidir. Sessiz, sakin, derse katılımı olan orta halli bir öğrencidir
Ö10	Annesi ile babası birlikte yaşıyor. Baba inşaat işçisi, anne ev hanımıdır. Saygılı, ders katılımı iyi olan ve başarı olarak orta derecede bir öğrencidir
Ö11	Anne ve babası ayrı ve öğrenci babaanneyle kalır. İsteddiği zaman yapabilen, hayata küskünlükleri olan bir öğrencidir ve akademik başarısı da iyidir.
Ö12	Anne ve babası birlikte yaşıyor. Anne öğretmen ve baba emlak danışmanıdır. Sessiz fakat derse katılmayan ve başarısı da düşük olan bir öğrencidir.
Ö13	Anne ve babası birlikte yaşıyor. Anne ve babası işçidir. Saygılı, efendi fakat ders başarısı düşük bir öğrencidir.
Ö14	Anne ve babası birlikte yaşıyor. Anne ev hanımı ve babası hastanede temizlik görevlisidir. Dışa dönük, esprili fakat ders başarısı orta dereceli bir öğrencidir.
Ö15	Anne ve babası birlikte yaşıyor. Baba tır şoförü, anne ev hanımıdır. Sesini nadiren duyduğum, yoklama alırken bile ses vermeyecek derecede sınıftan kopuk bir öğrencidir.
Ö16	Anne ve babası birlikte yaşıyor. Anne ve baba işçidir. Çok hareketli ve söz dinlemeyen bir öğrencidir.
Ö17	Anne ve babası birlikte yaşıyor. Anne ve baba işçidir. Çok hareketli ve dersle ilgisi olmayan bir öğrencidir.
Ö18	Anne ve babası birlikte yaşıyor. Anne ev hanımı, baba emeklidir. Sessiz duran fakat anlatılanları dinlemeden öğrenen zeki olduğunu düşündüğüm bir öğrencidir.
Ö19	Anne ve babası birlikte yaşıyor. Anne ev hanımı ve baba özel idarede çalışıyor. Kendi halinde, sıkıntı çıkartmayan aynı zamanda dersleri dinleyen bir öğrencidir
Ö20	Anne ve babası birlikte yaşıyor. Anne ve baba esnaftır. Algı problemi olan zaman zaman sınıfın huzurunu kaçıırabilen bir öğrencidir.
Ö21	Anne ve babası birlikte yaşıyor. Anne ev hanımı baba fabrikada çalışır. Algusal problemleri olan kendi halinde bir öğrencidir.

Ö22	Baba ölü anne sağ ve çalışmıyor. Sınıfın en iyilerindendir. Zeki, çalışkan, çok kitap okuyan ve başarılı bir öğrencidir.
Ö23	Anne ve babası birlikte yaşıyor. Anne işçi, baba oto boyacısıdır. Yakın zamanda erkek kardeşini kaybettiği için psikolojik problemleri vardır. Çok fazlasıyla içine kapanık bir öğrencidir.

Veri Toplama Araçları

Çalışmamızın sonucuna nitel araştırma veri araçlarının doküman inceleme formu ile ulaşılmıştır. Bu formdan önce asıl anlatılmak istenen konunun netleştirilmesi ve araştırmanın hangi sırayı takip edeceği kararlaştırılmalıdır. Bu sebeple doküman inceleme formunu araştırılmak istenen bir konu da detaylı araştırma yapma amacı güden kişinin belli kriterler ile hazırladığı form örneği olarak açıklamak mümkündür.

Bu çalışma için öncelikli olarak Protokol No. 2023/429 etik kurul izni alınmıştır. Etik kurul raporu ekte sunulmuştur. Öğrencilerin kimliği kendilerine verilen kodlar ile gizli tutulmaktadır ve bu çalışma öğrencilerden izin alınarak onların rızası doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Mimar İzzet Baysal Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi 10/D sınıfında bulunan 23 öğrencinin tamamından öncelikle “öz yeterlilik” kavramı anlatılmadan form 1’i doldurmaları istenmiştir. Daha sonra ilgili kavram tanım olarak ve örneklendirilerek anlatılmıştır ardından form 2’yi doldurmaları istenmiştir.

Form 1: Din Eğitimi Sürecinde Vaka Çalışmalarıyla Öz Yeterlilik Becerilerinin Geliştirilmesine Yönelik bilgi ve pratikleri içeren dokümanları gözlemlemek amacıyla uygulanmıştır.

Form 2: Din Eğitimi Sürecinde Vaka Çalışmalarıyla Öz Yeterlilik Becerilerinin Geliştirilmesi sürecinde içeriklerin netleştirilmesi amacı ile hazırlanmıştır. Bu amaç ile ilgili form hazırlanırken öz yeterlilik eğitiminin ilkeleri (boyut, bilgi, beceri ve değerleri) dikkate alınmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırma sürecinde ulaşılan verilerin değerlendirmesinde iki usul kullanılmıştır. Araştırmaya dâhil olan bilgiler alakalı kaynaklardan doğrudan aktarma yolu ile aktarılmıştır. Bu süre içerisinde öğrencilere öğretilmek daha kullanılır bir şekilde verilebilir. Bu analiz çeşidini betimsel analiz olarak ifade etmek mümkündür. Çıplak göz ve doğrudan ölçme yapılamayacak¹⁸ durumlarda araştıran kişinin uzmanlık alanına ait bilgileri sistemli bir şekilde düzenlenmesine ve aktarmasına imkân sağlayan içerik analizi yöntemi de kullanılmıştır.¹⁹ Buradan çıkarım yapacak olursak araştırma sürecinde girişimcilik eğitimi ve girişimciliğe yönelik alanlar doğrultusunda elde edilen verilerin sınıflanmasında betimsel analiz yöntemi, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim

¹⁸ Ali Yıldırım ve Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 18.

¹⁹ Ezel Tavşancıl ve Esra Aslan, *Sözel, Yazılı ve Diğer Materyaller İçin İçerik Analizi ve Uygulama Örnekleri*, 55.

Programı'nın ayrıntılı bir şekilde değerlendirilmesinde ise içerik analizinden yararlanılmıştır. Bu çalışma özetle araştırmanın güvenilirliğini ve derinliğini artırmak amacıyla farklı veri kaynaklarından elde edilen bilgilerin farklı analiz yöntemleriyle incelendiği veri üçgenlemesi uygulamasına bir örnektir.

3. Bulgular

İlgili kısımda inceleme sürecinde elde edilen veriler değerlendirilmiş ve bulgulara yer verilmiştir. Meslek lisesi öğrencilerinin din eğitimi sürecinde öz yeterliliklere yönelik bilgi seviyeleri, önem algıları ve vaka çalışmalarının öz yeterlilik becerilerinin geliştirilmesinde nasıl kullanılabileceğine yönelik uygulama örnekleri toplamda üç başlık altında kategorize edilmiştir. Diğer taraftan süreç içerisinde kullanılan etkinlik örneği ve süreci Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. DKAB'da öz yeterlilik becerilerinin geliştirilmesinde yararlanılan etkinlik örneği

Etkinlik Künyesi				
Hedeflenen Öğrenme Türü	Bireysel Özellikler	Plan	Uygulama	Düşünme
Etkinliğin Adı	Öz yeterliliklerim ve ben			
Etkinliğin Amacı	Etkinlik sürecinde öz yeterlilik becerilerinin geliştirilmesi hedeflenmiştir.			
Zaman	30 + 10 dk.			
Öğrenme Süreci	(Kişisel Çalışma)	(Eş ile birlikte Çalışma)	(Grup ile beraber Çalışma)	
Öğretim Süreci	Öğretmen etkinlik sürecinde rehber (moderatör) rolündedir.			
Öğrenme Çıktısı	Öz yeterlilik becerilerinin farkına varır. Bilgi sahibi olur ve önemser.			
Temel Araç-Gereç ve Materyaller	A4 kâğıdı, kalem			
Beceri Eğitimi ile İlişkilendirm e	Yeterlilikler		Performans Göstergesi	
	Boyut	Öz yeterlilik becerileri	Öz Yeterliliklerinin ölçülmesi sürecinde ön test uygulanır, vaka örneği verilir ve son test uygulanır. Bu doğrultuda becerilerinin farkında olur.	
	Bilgi (Konu)	Başarı ile ilgili anı ve hikâye		
	Beceri Öz Yeterlilik			
	Değer Öz Güven			
Beceri Eğitimi Modülü ve DKAP				
Ders	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi			
Öğrenme Alanı	Hz. Muhammed ve Gençlik			
Kazanım	10.2.2. Hz. Muhammed’in gençlik yıllarındaki erdemli davranışlarını kendi hayatıyla ilişkilendirir.			
	10.2.3. Hz. Muhammed ile genç sahabiler arasındaki iletişimi değerlendirir.			

10.2.4. Bazı genç sahibilerin öne çıkan özelliklerini örnek alır					
Öğretim Stratejisi, Yöntem ve Teknikleri	İşbirlikli Öğrenme	Buluş-Araştırma İnceleme	Tartışma Argümantasyon	Yansıtm a	Problem Kurma
	Problem Çözme	Üstbilış	Gösterip Yaptırma	Beyin Fırtınası	Karar Verme
	Girişimci Sözleri	Fütüristik Düşünme	Girişimcilik Fuarı Yöntemi	Girişimci Mektupları	Girişimci Oyunlar
	Yöntemi	Yöntemi		Yöntemi	Yöntemi
Ölçme ve Değerlendirme Araçları					
Değerlendir me Araçları	Kontrol Listesi	Gözlem	Yansıtm a	Çalışma Yaprakları	Mülakat
	Bireysel (Öz) Değerlendirm e	Akran Değerlendirmes i	Grup Değerlendirmes i	Rubrik (Dereceli Puanlama Anahtarı)	Tanılayıcı Daldanmış Ağaç
	Kavram Haritası	Zihin Haritası	Kelime İlişkilendirme Testi (KİT)	Yapılandırılmış Grid	Soru Tekniği (Doğru-Yanlış, Eşleştirm e)
Etkinlik Süreci					
Merak Uyandırma	Öğretmenin Rolü			Öğrencinin Rolü	
	Öğrencilerin dikkatlerini etkinliğe odaklamak için öğrencilere sahibelerin örnek yaşantılarından kıssalar anlatılır. Bu kıssada bahsedilen davranışlar ve kişisel özellikler öğrencilere sorularak beyin fırtınası yaptırılır.			Öğrencilerden sorulara cevap vermeleri ve yönergeler uymaları beklenmektedir.	
	1			Öğrencilerden ilgili yönergeler doğrultusunda fikirlerini oluşturmaları ve düşüncelerini ifade etmeleri beklenmektedir.	
	2			Öğrencilerden dikkatlice örnek olaylarını açıklamaları, katılım sağlamaları ve kendilerini ifade etmeleri istenmektedir. Öz yeterlilik becerisi ile ilgili olarak başarı, motivasyon, sosyal iletişim kavramlarına yönelik düşünce geliştirmeleri ve anıları ile ilişki kurlmaları beklenmektedir.	

3	Öğretmen öğrencilerin anlattıkları örnek olaylar doğrultusunda derste Din Kültürü ve Ahlak bilgisi Dersi Öğretim Programında “Hz. Muhammed ve Gençlik” öğrenme alanında yer alan ilgili kazanımlarla “öz yeterlilik” kavramını ilişkilendirerek örnek vakaları sınıfta ilişkilendirir. Konu içerikleri peygamberimizin hayatı ve sahabilerin hayatı, ayet ve hadislerle desteklenerek anlatılır. Sonrasında çalışma kâğıtları verilir.	Öğrencilerden verilen bilgiler, kavramlar ile ilgili yönergelere uymaları ve çalışma kâğıdında yer alan sorulara cevap vermeleri beklenmektedir.
---	--	--

Değerlendirme	Öğretmen değerlendirme sürecinde etkinlik temelli değerlendirme süreçlerinden yararlanarak iki çalışma kâğıdı arasındaki farklılıkları öğrencilere yönlendirerek anlamlandırmalarını sağlar. Konu ile ilgili kavramların anlaşılıp anlaşılmadığı hususunda geri dönütleri alır. Çalışma kâğıtlarında yer alan eksikliklerle ilgili tamamlayıcı bilgileri sunar.	Öğrencilerden öz yeterlilikle ilgili kavramları, öğrenmeleri, anlamlandırmaları, ifade etmeleri, karşılaştırmaları ve vakalarla ilişki kurmaları amaçlanmaktadır.
---------------	---	---

Etkinliklerde Hedeflenen 21. Yüzyıl/ Üst Düzey Düşünme Becerileri

İletişim Becerileri,	Öz Yeterlilik	Bilgi ve Medya Okuryazarlığı	Liderlik,
İşbirlikli Çalışma,	Eleştirel Düşünme,	Sosyal Sorumluluk,	Yenilikçi Düşünme
Girişimcilik,	Analitik Düşünme,	Karar Verme,	Bilimsel Süreç Becerileri,

Çalışma Yaprakı Soruları

- Öz yeterlilik kavramını hiç duydunuz mu? Duydu iseniz sizce ne olabilir?
- Bireylerin kendi yeterliliklerini geliştirmesi sizce önemli mi? Neden?
- Yaşantınız sürecinde başarılı olduğunuz ve kendinizi iyi hissettiğiniz bir olayı anlatınız?

Tablo 2’de yer alan bilgiler doğrultusunda etkinlik uygulaması sınıf ortamında gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler değerlendirmiş “Meslek Lisesi Öğrencilerinin Din Eğitimi Sürecinde Öz Yeterliliklere Yönelik Bilgi Seviyeleri İle İlgili Bulgular, Meslek Lisesi Öğrencilerinin Din Eğitimi Sürecinde Öz Yeterlilikler İle İlgili Önem Algılarına Yönelik Bulgular, Meslek Lisesi Öğrencilerinin Din Eğitimi Sürecinde Öz Yeterliliklerinin Vaka Örnekleri İle Geliştirilmesine Yönelik Bulgular” başlıkları altında kategorize edilmiştir.

3.1.1.Din Eğitimi Sürecinde Vaka Çalışmalarının Öz Yeterlilik Becerisi İle İlgili Bilgi Düzeylerine Etkisine Yönelik Bulgular

Bu başlık altında etkinlik sürecinde öğrencilerin “Öz yeterlilik” kavramı ile ilgili bilgi seviyelerine yönelik bulgular değerlendirilmiştir. Öğrencilerin etkinlik öncesi ve sonrası bilgi seviyeleri ölçülmeye çalışılmış ve bu bağlamda elde edilen veriler Tablo 3’te açıklanmıştır.

Tablo 3. Öğrencilerinin etkinlik öncesi ve sonrası öz yeterlilik bilgi düzeylerine ait veriler

Etkinlik Temalar	Öncesi	Frekans Değerleri	Etkinlik Sonrası Temalar	Frekans Değerleri
Bilmiyorum		15	Başarılı Olmak/Başarıyı Hissetmek	14
Kendi kendine yetme		3	Öz Güven	11
Davranışta iyilik		1	Bir işin üstesinden gelebilmek	11
Hedefe ulaşma		1	Bilgi Olmak	7
Başarılı olma		1	Çalışkan Olmak	7
Kendini geliştirme		1	Motivasyon	5
			Zeki Olmak	5
			Pozitif Olmak	5
			Tecrübe oluşturmak	5
			Motivasyon	5
			Sosyalleşme	4
			Yetenekli Olmak	4
			Mutlu Olmak	4
			Sosyalleşme	4
			Çok Yönlü Olmak	3
			Kendi Kendine Yetmek	2
			Kaliteli olmak için standart oluşturmak	2
			Hedef odaklı olmak	2
			Dürüst Olmak	2
			Yardım Sever Olmak	1
6 Tema		22f	18 Tema	94f

Tablo 3'te yer alan bilgiler doğrultusunda etkinlik öncesinde “bilmiyorum” ifadesi de dahil olmak üzere 6 tema tespit edilmiştir. Bu temalar frekans yoğunluğuna göre sırlandığında “*Bilmiyorum (15f), kendi kendine yetme (3f), Davranışta iyilik (1f), Hedefe ulaşma(1f), Başarılı olma(1f), Kendini geliştirme(1f)*” şeklinde bulgulara yansımıştır. Etkinlik öncesinde öğrencilerin öz yeterlilik kavramı ile ilgili bilgilerin yetersizliği dikkat çekmektedir. Bu yetersizliğin nedenlerini bilgi eksikliğinin yanı sıra anlamlandıramama, kavramsal boşluk, ifade etmede güçlük/kaçınma, yanlış ifade ederim korkusu gibi nedenlerle açıklamak mümkündür.

Etkinlik süreci sonrasında bulgulara yansıyan ifadelerde tema sayısının 18'e çıktığı görülmektedir. Bulgularda “Bilmiyorum” ifadesinin kullanılmadığı tespit edilmiş, temalardaki çeşitliliğin ise çocukların hayatlarından hareketle oluşturulan örnek vakaların

öz yeterlilik becerisinin geliştirilmesinde etkili olduğunun önemli bir göstergesi olarak bulgulara yansımıştır. Bu temalar frekans yoğunluğuna göre sıralandığında en yoğun ifadelerle “Başarılı Olmak/Başarıyı Hissetmek(14f), Öz Güven(11f), Bir işin üstesinden gelebilmek (11f), Bilgili Olmak(7f), Çalışkan Olmak(7f), Motivasyon (5f)” olmak üzere altı temada rastlandığı fark edilmiştir. Aynı zamanda öğrenciler öz yeterlilik kavramını “dürüst olmak, çalışkan olmak, yardımsever olmak” gibi değer içeren karakteristik özelliklerle ilişkilendirerek öz yeterlilik kavramının kişilik özellikleri ile ilgili olduğuna yönelik detaylı ifadeler kullanmışlardır. Öyle ki Ö8 etkinlik öncesinde “Evet. Kişinin kendi özelliği” ifadesini kullanmışken etkinlik sonrasında “Özgüven ile yetenek veya bunlar gibi unsurların ne kadar yetenekli olsak bile o yeteneğini kullanabilmek, öz yetenek yemeğe benzer çok malzemelidir” şeklinde açıklama yapmıştır. İfadelerdeki çeşitlilik ve metafor kullanımı dikkat çekicidir. Metafor kullanılarak açıklanmaya çalışılan “çok yönlü olma” teması; öz yeterlilik kavramının çeşitli alanlarda yetkinliklere sahip olma şeklinde algılandığını göstermektedir. Ö12 etkinlik öncesinde “duymadım. Ama kendine yetebilme gibi bir anlamı vardır” ifadesini kullanırken, etkinlik sonrasında “öz yeterlilik yapabildiklerimizin farkına varıp, harekete geçip, başarmak gibi anlam taşır. Mesela yapamadığımız başaramayıp beceremediğimiz şeyleri çaba gösterip başarmak da bir öz yeterliliktir. Kendine güvenme hissi başaracağım deyip yapmaya çaba göstermektedir” şeklinde açıklama yaparak ifadelerindeki değişikliği ortaya koymuştur. Bu örnek açıklamalardan hareketle öz yeterlilik ile ilgili etkinlik öncesi 22 olan frekans değerinin etkinlik sonrasında 94’e yükselmiş olması öğrencilerin yapılan uygulama sonrasında öz yeterlilik kavramına yönelik çok boyutlu fikir geliştirdiklerinin en önemli kanıtı olarak ifade edilebilir.

3.1.2. Din Eğitimi Sürecinde Öz Yeterlilik Becerisinin Geliştirilmesinde Vaka Çalışmalarının Önem Algılarına Etkisine Yönelik Bulgular

Bu başlık altında uygulama örneğinin (vaka çalışmalarının) din kültürü ve ahlak bilgisi dersinde hedeflenen öğrenme alanı ve kazanımlarda öz yeterlilik becerisinin geliştirilmesinde öğrencilerin önem algılarına odaklanılmıştır. Uygulama sürecinde çocuklardan gelen vakalar değerlendirilerek etkinlik öncesi ve sonrası öz yeterlilik becerisi ile ilgili önem algılarında değişikliklerin olup olmadığı incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Araştırmayı açıklayıcı bulgular Tablo 4’te ifade edilmiştir.

Tablo 4. Öğrencilerin öz yeterlilik algılarına yönelik etkinlik öncesi ve sonrası görüşleri

Etkinlik Öncesi Temalar	Frekans Değerleri	Etkinlik Sonrası Temalar	Frekans Değerleri
Önemlidir?		Önemlidir?	
Kendi kendine yetmek için	8	Başarılı olmak için	8
Yetenek gelişimi için	4	Mutlu olmak için	6
Başarılı olmak için	3	Kendi kendine yetmek için	5
Kendini ifade etmek için	2	Yetenek gelişimi için	5
Önemli değildir	1	Bilgili olmak için	5

Hedefe ulaşmak için	1	Çalışkan olmak için	5
Hayallere ulaşmak için	1	Öz güvenli olmak için	5
Para kazanmak için	1	Sosyal olmak için	4
Zorluk yaşamamak için	1	Hedefe ulaşmak için	3
Bilmiyorum	1	Kendini ifade etmek için	3
		Hayallere ulaşmak için	2
		Zorluk yaşamamak için	2
		Pozitif birisi olmak için	2
		Kaliteli yaşamak için	1
		Para kazanmak için	1
		Motivasyonlu olmak için	1
		Farklı/özel olmak için	1
		Erdemli olmak için	1
		Özgür olmak için	1
		Yardımsaver olmak için	1
10 Tema	23f	20 Tema	62f

Tablo 4'te yer alan bilgiler doğrultusunda etkinlik öncesinde “bilmiyorum” ifadesi de dâhil olmak üzere 10 tema tespit edilmiştir. Bu temalar frekans yoğunluğuna göre sıralandığında “*Kendi kendine yetmek için(8f), Yetenek Gelişimi İçin (4f), Başarılı Olmak İçin (3f), Kendini İfade Etmek İçin(2f), Önemli Değildir(1f), Hedefe Ulaşmak İçin (1f), Hayallere Ulaşmak İçin(1f), Para Kazanmak İçin(1f), Zorluk Yaşamamak İçin(1f), Bilmiyorum(1f)*” şeklinde bulgulara yansımıştır. Etkinlik öncesinde öğrencilerin öz yeterlilik önem algılarının yetersizliği dikkat çekmektedir. Bu yetersizliğin nedenlerini bilgi eksikliğinin yanı sıra anlamlandıramama, kavramsal boşluk, ifade etmede güçlük/kaçınma, yanlış ifade ederim korkusu gibi nedenlerle açıklamak mümkündür.

Etkinlik süreci sonrasında bulgulara yansıyan ifadelerde tema sayısının 20'ye çıktığı görülmektedir. Bulgularda “Bilmiyorum” ifadesinin kullanılmadığı tespit edilmiş, temalardaki çeşitliliğin ise çocukların hayatlarından hareketle oluşturulan örnek vakaların öz yeterlilik becerisinin geliştirilmesinde etkili olduğunun önemli bir göstergesi olarak bulgulara yansımıştır. Bu temalar frekans yoğunluğuna göre sıralandığında en yoğun ifadeler “*Başarılı Olmak İçin(8f), Mutlu Olmak İçin(6f), Kendi Kendine Yetmek İçin(5f), Yetenek Gelişimi İçin(5f), Bilgili Olmak İçin(5f), Çalışkan Olmak İçin(5f), Öz Güvenli Olmak İçin(5f), ” olmak üzere yedi temada rastlandığı fark edilmiştir. Aynı zamanda öğrenciler öz yeterlilik önem algılarını “erdemli olmak, yardımsaver olmak” gibi değer içeren karakteristik özelliklerle ilişkilendirerek öz yeterlilik kavramının kişilik özellikleri ile ilgili olduğuna, ‘para kazanmak, kaliteli yaşamak,*

zorluk yaşamamak' şeklinde maddiyatla ilgili ifadeler kullanmaları öz yeterlilik kavramını refahla ilişkilendirdiklerini göstermektedir. Örneğin Ö11 etkinlik öncesinde "Bireylerin kendi yeteneklerini hiç kimseye ihtiyacı olmadan kendi yapması" ifadesini kullanmışken etkinlik sonrasında "Başarılı, çalışkan, yetenekli, pozitif ve erdemli olmak için" şeklinde açıklama yaparak ifadesinde bazı değerlere verdiği önem öne çıkmıştır. Ö5 etkinlik öncesinde 'Aslında kişi kendisi için yeterlilik gösteremiyorsa ona birey bile diyemeyeceğimizi düşünüyorum, bu sebeple bireylerin bazı yeterliliklere sahip olması önemlidir' ifadesini kullanırken, etkinlik sonrasında "Kişinin kendi standartlarına ulaşması öncelikle öz saygısı için önemlidir. Standartlarına çeşitli nedenlerden dolayı ulaşamamış kişi kendini bir birey dahi hissetmekte zorlanabilir ve kaliteli bir yaşam için bu çok önemlidir." ,Ö 15 etkinlik öncesinde 'Önemli çünkü kendini geliştirmiş olursun ' ifadesini kullanırken, etkinlik sonrasında ' Önemli çünkü kendini geliştirmesi, daha iyi yerlere gelmesi öz güvenli olmak için ve hayallerini gerçekleştirebilmesi için önemlidir' şeklinde açıklamıştır. Ö5 ve Ö15 kodlamalı öğrencilerin yorumlarından da, meseleyi değerden çok maddi ve somut şeylerle bağladıklarını görmekteyiz. Bu örnek açıklamalardan hareketle öz yeterlilik ile ilgili etkinlik öncesi 23 olan frekans değerinin etkinlik sonrasında 62'ye yükselmiş olması da öğrencilerin yapılan uygulama sonrasında öz yeterlilik önem algılarına yönelik çok boyutlu fikir geliştirdiklerinin en önemli kanıtı olarak ifade edilebilir.

3.1.3. Meslek Lisesi Öğrencilerinin Din Eğitimi Sürecinde Öz Yeterliliklerinin Vaka Örnekleri İle Geliştirilmesine Yönelik Bulgular

Bu başlık altında uygulama örneğinin (vaka çalışmalarının) din kültürü ve ahlak bilgisi dersinde hedeflenen öğrenme alanı ve kazanımlarda öz yeterlilik becerisinin geliştirilmesine katkısına odaklanılmıştır. Uygulama sürecinde çocuklardan gelen vakalar etkinlik öncesi ve sonrasında değerlendirilmiş ve ilgili vakaların öz yeterlilik becerisine katkısı incelenmiştir. Araştırmayı açıklayıcı bulgular Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Öğrencilerin öz yeterlilik algılarına yönelik etkinlik öncesi ve sonrası görüşleri

Etkinlik Öncesi Temalar	Frekans Değerleri	Etkinlik Sonrası Temalar	Frekans Değerleri
Vaka içeriği		Vaka içeriği	
Ders başarısı	6	Yazılım ve programlama	6
Spor	5	Araç kullanımı	5
Araç kullanma	3	Ders başarısı	5
Yazılım	3	Spor da başarı kazanmak	4
Yok	3	Evcil hayvan yetiştirmek	4
İbadet etmek	1	Farklı yemek deneyimleri	2
Bilgisayar oyunları	1	Bilgisayar oyunları	2
Yemek yapmak	1	Çizgi roman çevirmek	1

Hayvan yetiştirmek	1	İş yeri açmak	1
Tamir yapmak	1	Tasarım	1
		Arkadaş ilişkileri	1
Toplam	25f		32f

Tablo 5'te yer alan bilgiler doğrultusunda elde edilen veriler incelendiğinde tematik olarak frekans farklılığının az olduğu görülmektedir. Çünkü önem algısı öldürdükleri olaylar bireylerin zihninde hep aynı etkiyi oluşturmaktadır. Var olan yaşantı daha farklı ve iyi bir etki oluşana kadar önemli algısını devam ettirmektedir. Etkinlik öncesinde ifade edilen temalardan farklı bir şekilde etkinlik sonrasında “Çizgi roman çevirmek, İş yeri açmak, Tasarım, Arkadaş ilişkileri” temalarının varlığı dikkat çekmiştir. Bu farklılıkların nedenin etkinlik öncesinde herhangi bir açıklama yapmayan öğrencilerin etkinlik sonrasında anılarını paylaşmasından kaynaklı olduğu görülmektedir. Örnek olarak Ö5 etkinlik öncesinde herhangi bir açıklamada bulunmazken etkinlik sonrasında “...Bir sene önce bir çizgi roman çevirmiştım. Romanı yayınlamak ve lisans sahibinden izin alma süreci zordu. Zorda olsa aldım ve yayınladım. Okuyucular iyi dönüşler yapınca gerçekten başarmış hissettim...” açıklamasında bulunmuş ve anısını öz yeterlilik ile ilgili unsurlarla ilişkilendirmiştir.

Diğer taraftan öğrencilerin önemsedikleri, unutamadıkları yaşantılarda önemli bir değişiklik görülmez iken, var olan anılara yönelik ifade etme becerilerindeki farklılık, ilişkilendirme, öz yeterlilik kavramının unsurlarını barındıran ortak ifadelerde bulunma gibi durumlar öz yeterlilik kavramının vakalarla geliştirilebilmesine örnek oluşturacak niteliktedir. Ö9'un etkinlik öncesindeki “...hayvan bakma ve futbol oynama...” ifadesine yer vermesi, ifadelerin kısa ve öz bir şekilde anlatılması; etkinlik sonrasında ise yeterlilik unsurlarını (başarıyı, mutluluğu, yapabilmeyi, özgüveni) daha belirgin bir şekilde vurgulayarak “yazın ailem yokken buzağuları kendim doyurabildim. Bu durumdan mutlu oldum, hafta sonu hayvanları yemleyerek baktım, traktör sürdüm, ineklere temizlik yaptım” gibi bir açıklamada bulunması bu duruma kanıt oluşturur niteliktedir.

Sonuç ve Öneriler

Öz yeterlilik, yaşam anlamı, yaşam bağlılığı kavramları ile ilgili gerçekleştirdikleri araştırmada “duygusal öz yeterlilik bireyin psikolojik iyilik halini, mental iyi oluşunu olumlu etkiler”²⁰ bilgisine yer vermişlerdir. Dolayısıyla psikolojik olumlu hissin öz yeterlilik kazandırma sürecindeki pozitif katkısını ifade etmişlerdir. Araştırma sürecinde öğrencilerin yanıtları ayrıntılı olarak incelendiğinde elde edilen bulgular bu veriyi destekler niteliktedir. Öz yeterlilik kavramına yönelik etkinlik öncesi ve sonrasındaki kavramsal bilgi ve önem algısındaki frekans farklılıkları bunun en önemli göstergesidir. Öyle ki öğrencilerin yaşantılarında başarma, mutlu olma, yapabilme hissini yaşadıkları olayla öz yeterlilik kavramının anlatılması eğitim öğretim sürecini pozitif yönde

²⁰ Ayça Ferda Kansu ve Gökben Sayar, “Öz Yeterlik, Yaşam Anlamı ve Yaşam Bağlılığı Kavramları Üzerine Bir İnceleme,” *Üsküdar Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi* 1/1 (2018): 78–89.

etkilemektedir. Böylelikle öğrencilerin yaşamlarında başarıma, mutlu olma ve yapabilme hissi yaratan olaylar, öz yeterlilik kavramının daha iyi anlaşılmasını sağlayarak, eğitim-öğretim sürecinde olumlu bir dönüşüm yaratır. Bu durum, öğrencilerin hem akademik başarılarını hem de kişisel gelişimlerini destekler. Etkinlik öncesinde öz yeterlilik kavramına yönelik bilgi frekansı 22 iken etkinlik sonrasında bu frekansın 94'e çıkması bunun en önemli kanıtıdır. Diğer taraftan önem algısı ile ilgili sonuçlarda bu frekansların 23f/62f olduğu görülmektedir.

Çalışma sonucunda elde edilen bu bilgiler Erol ve Avcı- Temizer'in ifadeleri ile de örtüşmektedir. Nitekim gerçekleştirmiş oldukları çalışmada öz yeterlik algısı, bilişsel süreçleri harekete geçirmede temel bir rol oynar²¹ bulgusuna yer vererek kavram ve bilgi öğrenme sürecine öz yeterlilik ile ilgili yetkinliklerin olumlu katkısını dile getirmişlerdir. Vaka örneklerinin ve öz yeterlilik kavramına ilişkin yetkinliklerin eğitim öğretim sürecinde etkinlikler sonucundaki bulguları çalışmanın önemli çıktıları arasında yer almaktadır. Özellikle çocukların çok yönlü kavramsal bilgilerini etkinlik sonrasında tematik olarak ifade etmeleri bunu göstermektedir. ²² Akkoyunlu ise öz yeterliliği belli bir sıralamaya tabi kılmıştır. Bu sıralamayı ise hedef, çaba, ölçüt, başarısızlık durumunda verdiği tepki şeklinde açıklamıştır. Öz yeterlik, bireylerin kendileri için bir hedef belirleme, bu hedeflere ulaşabilmek için de ne denli çaba gösterecekleri, bu süreçte karşılaştıkları dayanabileceklerini ölçüt ve başarısızlık durumlarında, bu başarısızlık karşısında verilen tepkileri etkilediği görülmektedir.²³ Öz yeterliği yüksek bireyler, kendilerine daha zorlu ve ulaşılması daha güç hedefler koyma eğilimindedirler. Çünkü kendilerine güvenirler ve bu hedeflere ulaşabileceklerine inanırlar, hedeflere ulaşmak için gösterilen çaba, öz yeterlikle doğrudan ilişkilidir. Öz yeterliği yüksek bireyler, hedeflerine ulaşmak için daha fazla çaba harcarlar ve karşılaştıkları engeller karşısında kolay kolay pes etmezler, Öz yeterliği yüksek bireyler, başarılarını ölçmek için daha yüksek standartlar belirlerler. Bu da onların sürekli olarak kendilerini geliştirmelerine ve daha iyi sonuçlar elde etmelerine yardımcı olur, başarısızlık ise herkesin başına gelebilecek bir durumdur. Ancak öz yeterliği yüksek bireyler, başarısızlık durumunda kendilerini suçlamak yerine, eksikliklerini belirleyip çözüm odaklı bir yaklaşım benimserler. Bu da onların gelecekteki hedeflerine ulaşmalarını kolaylaştırır, elde edilen bulgular bu bağlamda değerlendirildiğinde bireylerin geçmiş yaşantılarının ürünü olan vakaların öz yeterlilik kavramının öğretilmesinde etkili bir yöntem olduğu sonucuna ulaşmak mümkündür.

²¹ Murat Erol, Dilek Avcı-Temizer, "Eyleme Geçiren Bir Katalizör 'Öz Yeterlilik Algısı': Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir İnceleme / A Catalyst That Put Into Action 'Perception of Self-Efficacy': A Study on University Students," *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 31/4 (2016): 711-723.

²² Gönül Sakız, "Başarıda Anahtar Kelime: Öz-Yeterlilik," *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 26/1 (2013): 185-209.

²³ Birgül Akkoyunlu ve Serap Kurbanoğlu, "Öğretmen Adaylarının Bilgi Okuryazarlığı ve Bilgisayar Öz-Yeterlilik Algıları Üzerine Bir Çalışma," *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 24/24 (2003): 1-10.

Araştırma Bolu’da bir meslek lisesinde uygulanmıştır. Fakat farklı bir il de ya da Bolu’da farklı bir okulda aynı uygulama yapılacak olsa dahi farklı sonuçlar ortaya çıkabilir. Farklı illerde farklı okullarda yapılacak bu şekilde bir çalışma öğrencilerin öz yeterlilik düzeylerinin karşılaştırılması için faydalı olabilir. Öğretmenlerin öz yeterlilik konusunda bilgilendirilmesi ve bu konuda hizmet içi eğitim programlarına katılımlarının sağlanması, öğrencilerin öz yeterliliklerinin geliştirilmesinde önemli bir rol oynayacaktır. Velilerin de öğrencilerin öz yeterliliklerinin geliştirilmesi konusunda bilinçlendirilmesi ve okulla iş birliği yapmaları sağlanmalıdır. Öz yeterlilik kavramı, farklı derslerin müfredatına entegre edilerek öğrencilerin günlük yaşamlarında bu kavramı deneyimlemesi sağlanabilir. İlgili araştırma sürecinde yeterli kaynağa ulaşamaması dikkat çekicidir. Bundan sonraki çalışmalarda öğrencilerde öz yeterlilik konusu üzerine yoğunlaşılması alandaki açığı gidermeye destek olacaktır.

Kaynakça | References

- Akkoyunlu, Birgül ve Serap Kurbanoglu. "Öğretmen Adaylarının Bilgi Okuryazarlığı ve Bilgisayar Öz-Yeterlik Algıları Üzerine Bir Çalışma." *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 24/24 (2003): 1–10.
- Aydın, Mehmet Zeki. *İlköğretimin İkinci Kademesi Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Programındaki Ahlaki Amaç ve Konuların Program Geliştirme Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış araştırma, MEB EARGED, 1998.
- Bandura, Albert. "Self-Efficacy: Toward a Unifying Theory of Behavioral Change." *Psychological Review* 84/2 (1977): 191–193.
- Coleman, P. K. ve K. H. Karraker. "Self-Efficacy and Parenting Quality: Findings and Future Applications." *Developmental Review* 18/1 (1998): 47–85.
- Demirel, Özcan ve Cevdet Epçaçan. "Okuduğunu Anlama Stratejilerinin Bilişsel ve Duyuşsal Öğrenme Ürünlerine Etkisi." *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi* 2/1 (2012): 71–106.
- Dewey, John. *Experience and Education*. United States: Kappa Delta Pi, 1938.
- Erol, Murat ve Dilek Avcı-Temiz. "Eyleme Geçiren Bir Katalizör 'Öz Yeterlik Algısı': Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir İnceleme / A Catalyst That Put Into Action 'Perception of Self-Efficacy': A Study on University Students." *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 31/4 (2016): 711–723.
- Ertürk, Selehattin. *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Meteksan, 1993.
- Kansu, Ayça Ferda ve Gökben Sayar. "Öz Yeterlik, Yaşam Anlamı ve Yaşam Bağlılığı Kavramları Üzerine Bir İnceleme." *Üsküdar Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi* 1/1 (2018): 78–89.
- Kavak, Şule. *STEM Eğitimine Dayalı Etkinliklerin Okul Öncesi Çocukların Temel Bilimsel Süreç Becerilerine Etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana, 2020.
- Kimter, Nurten. "Dinî İnanç, İbadet ve Duanın Umutsuzlukla İlişkisi Üzerine." *Gençlik, Din ve Değerler Psikolojisi* içinde. Ed. Hayati Hökelekli. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2002, 84.
- MEB. *Din Öğretimi Genel Müdürlüğü: Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı*. Ankara, 2018.
- Piaget, Jean. *Genetic Epistemology*. New York: W. W. Norton & Co., 1970.
- Sakız, Gönül. "Başarıda Anahtar Kelime: Öz-Yeterlik." *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 26/1 (2013): 185–209.
- Schunk, Dale H. "Self-Efficacy for Reading and Writing: Influence of Modeling, Goal Setting, and Self-Evaluation." *Reading & Writing Quarterly* 19/2 (2003): 159–172.
- Tavşancıl, Ezel ve Esra Aslan. *Sözel, Yazılı ve Diğer Materyaller İçin İçerik Analizi ve Uygulama Örnekleri*. İstanbul: Epsilon Yayınevi, 2001.
- Tosun, Cemal. *Din Eğitimi Bilimine Giriş*. Ankara: Pegem Yayıncılık, 2017.
- Yavuz, Kerim. *Günümüzde Din Eğitimi*. Adana: Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Yayınları, 1988.

Yıldırım, Ali ve Hasan Şimşek. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2013.

Yürük, Tuğrul ve Kubatalı Topchubaev. “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programlarının İncelenmesi.” *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 22/1 (Haziran 2022): 415–436.